

EROSUL – INFERNUL INDIVIDULUI LA MARIN PEDA

Irina-Cătălina VRÂNCEANU¹

irina.vranceanu@yahoo.com

ABSTRACT: The beauty of the work of Marin Preda evident today, the fascination lies in the journey of a novelist several instances of truth rarely sought and found. The characters are turned to face the future, but being defeated not kill, do not destroy it expects new hopes and ideals are in November. Reply lively discourse in fiction, literary dialogue known novel of the twentieth century complex metamorphosis. In the dialogue Marin Preda's novels, the characters do not talk as talking in reality, but as if actually speak. The situational contexts are valued aspect of popular and familiar language, and regional and slang. Marin Preda discovered the most ingenious methods of transposition and written correspondence, the most appropriate forms of spoken language. Transposition and in case of literary narrative text dialogue remains a matter of re-creation, selection and interpretation and, ultimately, a matter of personal style. The valence of love is lonely in that passage of brotherhood intruder, to that of the prodigal and despisers, because true love is the love of death „simple phenomenon in nature, normally a last chance to live”.

KEYWORDS: character, dialogue, intelligence, love, word

Individul apare vulnerabil odată cu tema dragostei. În spațiul lumii bărbatului se observă o spaimă a relației cu *femina*²: „Mă iubea! Și acum, într-o zi pe seară, o întâlnești pe fosta fetiță acum cu patru ani mai mare... Tot așa mă privea, nu vedea sau n-avea pentru ea importanță faptul că pe o parte a chipului domnea ceea ce e inform, important era că mâna divină a creatorului se mai vădea cu prisosință în ochii, fruntea, nasul, obrazul stâng și cea mai mare parte a gurii și a bărbiei mele, care rămăseseră neatinse.” Fie prin evitare (Niculae), fie prin indiferență (Ilie Moromete), fie prin căutare a imposibilului (Victor Petrini), imposibil vizibil în comportamentul aceluia care încearcă să descopere un punct fix în spațiu (Călin

¹ Profesor de limba și literatura română la Școala Gimnazială „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare”, Onești, județul Bacău.

² Marin Preda, *Intrusul*, Editura Minerva, București, 1974, p. 269.

Surupăceanu), căci țăranii migrați spre citadinism caută un spațiu conservator pentru familie.

Eul lui Marin Preda seamănă cu o persoană fictivă: Niculae, Călin Surupăceanu, Ștefan a lu' Parizianu sau Victor Petrini asumându-și o identitate ca personaj. Asemănările și deosebirile dintre biografia oferită și gesturile personajului Niculae din *Moromeții*, *Marele singuratic*, *Delirul* sunt posibile multe similitudini între comportamentul omului Marin Preda și comportamentul aceluia care da informații despre el însuși în *Convorbiri cu Florin Mugur* sau *Sub semnul întrebării* de Adrian Păunescu, ori în *Jurnal intim*.

Dar sigur poate exista un aer de familie cvasi-transparent cu personaje ca Ștefan a lu' Parizianu sau Victor Petrini. *Viața ca o pradă* este o ficțiune autobiografică, care a încheiat un pact autobiografic cu cititorul iar problema fidelității este stabilită prin nume și prin utilizarea titlurilor ca aparținând autorului ori prin secțiuni în care acesta atesta relația dintre el însuși om și numele personajului.

Autorul semnalează de fapt importanța cuvintelor și a trecerii de la vârsta vorbirii de la aceea a scrierii, iar partea a doua confirmă succesul declarațiilor despre destin și jocul cu lumea din diferitele texte verificabile, reale, precum o afirmă Călin Surupăceanu: „Mi-am dat seama totuși că sinuciderea mea, dacă s-ar fi produs s-ar fi petrecut nu din dorința de a dispărea, ci de a mă pedepsi. Adică pentru că eram prea tare legat de viață și nu știam să găsesc în mine disprețul necesar pentru a privi în sus. Măcar atât cât fata aceea.”³

Iluzia verosimilității apare oferită de fragmentele din spațiul autobiografic în care intervine criteriul inexplicabil, precum se întâmpla cu gestul învățătorului de a-l premia.

În cadrul comunicării literare există și câteva episoade în care lectura accentuează valoare dintre narator și ceilalți mai ales în scenele de sadism ale profesorilor și în cele despre limbajul urii în lumea celorlalți. Lipsește din confesiune și relația cu femeia, care se va contura în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*. În cadrul istoriei lui Victor Petrini, construită conform normelor autobiografice drept un manuscris dintre prolog și unul din epilog, mesajul se referă la diferitele etape din lumea erotică. Personajul cu nume ce trimite la victorie și la piatră refuză existența realității în opoziție

³ Marin Preda, *Op. cit.*, p. 271.

cu cea a mamei sale. Titlul poate sugera că pământul este legat de iubire și că omul plecat din pământ își derulează existența prin dragoste. Personajul a cucerit tot ce și-a dorit și finalul cu trimitere la textul biblic sugerează că dragostea pune pe primul plan existența și neagă succesiunea ființelor iubite, pasiunea devine atmosferă și dragoste de sine.

Misterioasa lume a romanului e o succesiune simbolică a întâlniri dintre victorie și piatră oferită de chemarea sinuciderii. Relația dintre începutul și sfârșitul romanului evidențiază inima mitului prăbușirii, întrucât victoria e în ultimă instanță o continuă negare a posibilității personajului de a câștiga. Ca mit al pierderii succesive, eroul e refuzat de mamă, de iubita din tinerețe, de Căprioara, de Matilda și de Suzy, dar este refuzat de divinitate, de tată, de prieteni, de dușmanul, ucis în ocnă sau de acela ucis deasupra pământului, istoria lui Victor Petrini fiind o continuă lipsă de afecțiune reală, plasată de divinitate în relația dintre el și lume.

Mai mult ca niciodată istoria acestuia intră în relație cu istoria succesului din *Viața ca o pradă*. Eroul dramei care-și joacă destinul de scriitor acceptat pierde în etajul filosofului când numindu-se Victor Petrini nu poate publica nici *Era ticăloșilor* și nici nu se poate realiza ca profesor de filosofie. În fața destinului divin, Victor Petrini este omul ce-și asumă situația lui Iov disputat dintre divinitate și șarpele-Satană. Istoria lui Victor Petrini este istoria lui Iov, în cursul relației cu inima feminină, singura relație posibilă fiind aceea cu fiica lui Silvia. În triunghiul relației cu mama și tatăl, el este sclavul lor fie ca prizonier al dorinței de a avea un partener precum mama sau de a crea obiecte similare etajului inimii, avioane precum tatăl. În adversitatea creată elementul esențial este divinitatea și între cei doi poli se așează Victor Petrini, Iov contemporan ce conduce Eul spre o mesianică deificare. În gradina raiului, aflată în casa părinților, al Matildei sau a lui Suzy stă lumea iadului mascată. În casa de întâlnire, în lumea ocnei sau în aceea a șobolanilor. Cele două planuri ale cunoașterii omului pe pământ, sub pământ sau în ceruri creat cu ajutorul telefericului ascund întotdeauna posibilitatea de a distruge partenerul. Victor Petrini – Iov este sclavul iubitelor sale, al mamei, își omoară dușmanul în mină și îl ucide pe soțul lui Suzy, în teleferic.

Personajul Victor Petrini își polarizează și aici discursul drept o căutare a sensului în lumea înțelepciunii și a inteligenței reprezentate de Matilda și Suzy. Dintre cei trei amici ai săi, aceia care-l înțeleg, încep cu dușmanul ales, primul Petrișor, o piatra mai mică a cărei nevastă o fură, Victor Petrini

determinând sinuciderea acestuia. Feminitatea lui Suzy Culala, dimensiune similară prin durere cu a lui Petrișor are ca esență secretul căsătoriei cu un dipsoman.

Feminitatea apare comentată din perspectivă masculină precum o face Călin Surupăceanu: „Viorica se opri iar eu îmi dădui seama că tăcerea care se așternuse apoi între noi se îngroșase în timp ce la început când intrasem la ea în odaie și apucând-o de umeri fusesem gata s’o violez nimic nu mă stingherise.”⁴ Atins la nivelul dragostei pentru mamă, la nivelul dragostei juvenile și a celei mature, Victor Petrini este bulversat în fața colegilor, construindu-și o credință în dragostea pentru Dumnezeu, rupt și distrus prin fraza finală. Mitul lui Iov poate fi aici simțit ca un sens greu al spaimei de viața drept o replică la obișnuința de a câștiga, e lupta lui Victor Petrini cu el însuși și drumul morții din mină ori acela al umilinței în lumea șobolanilor. Acestea înseamnă putrezirea sa, întâlnirea cu infernul, cu tenebrele, cu ruptura în conștiința vitală de a nu ucide. În voiajul terifiant din mina se fixează forța de a continua în durerosul drum în profunzimi.

Coborârea în infern este o întoarcere în vid, iar aparenta regresivitate în lumea șobolanilor reprezintă o căutare a profunzimilor împreună cu alții. Victor Petrini – Iov trebuie să-și accepte prietenii, să-și descopere un nou sens, să-și schimbe conștiința. Profesorul de filosofie devine obligat să observe în înțelepciunea deratizatorilor modul de a aborda ultimele pietre ascunse ale înțelepciunii. Numele său, Victor Petrini nu însemna nimic și abia acum personajul este pregătit către lumina dragostei pentru aceea, care îi spune cel mai iubit dintre pământeni, care îi arată inteligența înțelepciunii, pentru a-l prăbuși împreună cu soțul din cer. Romanul este construit în formă de spirală, pe mai multe nivele și trebuie să observăm că dispariția lui Suzy echivalează cu o cosmică interogare asupra înțelepciunii feminine operat în corpul interior.

Moartea mamei conduce personajul către un simbol al iluminării. Energia lui Iov este plasată pentru a înțelege ultima mutație a misterului divin. Iov trebuie să vadă că omul este ghidat de numele său. Victor Petrini este obligat să depășească barierele angelice ale dragostei pentru a descoperi flacăra din jurul numelui său ajungându-se la o purificare finală. Reîntâlnirea cu fostele iubiri ratate se întâlnesc în iubirea pentru Mamă. În drumul pe care l-a parcurs, Victor Petrini depășește traumatismele

⁴ *Ibidem*, p. 43.

existențiale pentru ale înlocui cu natura luminii. Voiajul în oarba lume a profunzimilor l-a determinat subtil la libertatea de necesitate. Odată întors el poate pieri de durere căci în cadrul mitului profunzimile sunt interzise. Personajul masculin reacționează paradoxal fie că este în discuție dragostea sau moartea: „Am sărit înăuntru într-o secundă, l-am luat pe om de umeri și l-am dus repede cu capul deasupra ieșirii. Avea mască pe față, dar stătea aiurea, strâmb...În mână ținea strâns o lanternă mare cu care mă lovi în cap când îl ridicai (...). Dă-mi mie lanterna! Las-o la mine” Dar el în loc să mi-o lase a smucit-o din mâna mea cu care încercam să i-o apuc și a trântit-o jos. Lanterna s-a spart și deodată am văzut o lumină. În aceeași fracțiune de secundă mi-am dus brațul liber la ochi. Ochii, mi-am zis, să nu-mi ardă ochii.”⁵

După eliberarea din închisoare și de Suzy, după ce a scris, după ce traversat treptele cunoașterii, Victor Petrini, învins își asumă enigmatică lume a dragostei. Polaritatea negativă a fost refuzată. Importantă este particularitatea de a recunoaște propriul sau corp, a sa lume, situată dincolo de obișnuit. Întinderea pe pământ de la început presupune credința într-o divinitate profundă salvatoare. Dacă la începutul cărții eroul apucă pâinea fără să o mănânce purificat de lumina focului, la sfârșitul romanului ultim el observă că toate imaginile l-au ajutat să se elibereze de monștri. Numele său l-a transformat într-o jertfa sigură. Copilul – Victor își asumă boala mamei și uscăciunea tatălui, creând o ordine opozantă și atingând profunzimea barierelor adverse. Tot ceea ce s-a întâmplat cu Victor la a doua ieșire din închisoare rămâne sub semnul: tăcere.

Mama lui Victor Petrini refuză relația corporală cu tatăl, acesta poate sau nu fi acuzat de o dragoste fizică sau sufletească pentru o cumnată frumoasă, consecințele fiind refuzul educației religioase și intrarea lui Victor Petrini într-o lume non puritană, a Ninetei și a Căprioarei.

Trebuie să ghicim o prezentare complexă și subtilă a consecințelor, neîncrederii în lumea feminină și a unui dublu sufletesc, în care vocea sau tonul naratorului exprimă coerent eschivările, vicleniile, crispările orgolioase, revenirile comportamentului feminin în fața lirismului emanat de sufletul masculin. La suprafață apare un labirint al mișcării între nivelul de sus al luptei cu soțul lui Suzy Culala, nivelul teluric de luptă cu soțul Matildei, Petrișor cățărat în copac sau cu Mircea, fixat în lupta de succes

⁵ *Ibidem*, p.198.

la suprafața pământului dar, mai ales cu sistemul labirintic de rea credință din minele de la Baia Sprie sau din lumea morală a ucigașilor de șobolani.

Explicit sau voalat iese la iveală mereu nevoia de iubire adresată nu atât celuilalt ci, restaurând lipsa iubirii materne, vina similară aceleia din *Moromeții*, a mamei Catrina că a acceptat comportamentul fraților vitregi, care vând pogonul lui Niculae. Vina Matildei și a lui Suzy este evidentă, vina mamei lui Petrini este înscrisă în text ca un fel de declarație de dragoste post *mortem*. Toate confesiunile lui Marin Preda vor să se facă auzită vocea care iartă, a celui care iubește dar, trebuie să tacă și îl cheamă mereu pe celălalt absent. Obstacolele interioare sunt mereu dincolo de anecdotă. Toate substituirile sunt adresate naiv disproporționat mamei reale, care nu i-a oferit numele lui Tudor Călărașu.

În sensul seducției toate aspectele masochiste și sadice din comportamentul lui Victor Petrini evidențiază destinația reală de a căpăta un trup social, în care confesiunea să poată pune pe primul plan numele în care să apară armonia dintre om autor, narator și personaj, fără modulări, ambiguități și sensuri duble, fără tulburări sensibile și construcții circulare a unui labirint în care personajul trebuie să se transforme paradoxal de la un iubitor pur către un cinic sever. Intensitatea în care acceptă floarea de la Suzy, lungimea estompată a relațiilor cu spațiul și cu lumea ei e concentrată bizar în primul capitol al romanului și în ultimul în care personajul Victor Petrini este conștient că Suzy, care îl vizitează la închisoare s-a despărțit deja de el.

Originea simbolică a dispariției iubirii e dezvăluită constant în relația cu eșecul de a-și descoperi dragostea pentru mamă. Toate autobiografiile pregătesc ambiguitatea imaginii materne, bizazaria percepției inițiale negative a afecțiunii contradictorii a mamei. Dubla formulă rurală și urbană a mamei au tangențe cu autobiografia doar în intensitatea afecțiunii și în opoziția brutală dintre sex și suflet. Tonul vinovăției se bazează pe episoadele în care mama neglijează obstacolele dintre tânăr și lume, în care mama neagă semnele naturale și e mulțumită cu legile rurale care nu țin seama de tabuurile lumii urbane.

În planul actelor, mama a acceptat să se vândă pământul lui Niculae, iar în planul limbajului a acceptat semne prin care dezaproabă voalat tatăl și a practicat minciuna și omisiunea prin dragostea față de religie. Copilul devenit adult pierde comunicarea cu mama și încearcă să-și revendice parența prin rupura codului epocii, prin milă și prin acceptarea lucrului

interzis. În noul limbaj al trupului autorul consideră că declanșator și pervers în plan sexologic și psihologic este semnul iubirii oferit de femeie.

Într-un fel jocul autorului este continuu masochist, moral. Nararea morții tatălui, sub forma lui Ilie Moromete, la aproape optzeci de ani, accentuează nevoia de libertate prin ultima frază din volumul al doilea: „Domnule, eu totdeauna am dus o viață independentă”. Temele libertății minții sunt prinse în atitudinea lui Ilie Moromete, reluate, în ipostaza de filosof, în personalitatea lui Victor Petrini.

Personajul central rămâne astfel un personaj autobiografic, un personaj care-și caută sieși istoria unui destin, prezentând mediile sociale, conflictul moral, intriga sentimentală, propunând o tehnică romanescă nouă, în care eseul pătrunde masiv, și sugerând că omul poate scăpa din istorie cu ajutorul asimilării psihologiei scriitorului, care niciodată nu este un învins. Romanul ideologic de destin, de familie, de povestire polițistă și romanul de dragoste rămâne romanul unei istorii extraordinare, în care omul vrea să impună o nouă credință, bazată pe secretul angajării, singurătatea fiind un loc otrăvit, dar scrisul presupunând o creare a unui spațiu paradisiac, în care se întâlnește fericirea și destinul: „Cum să aflu dacă puterea pe care o simțeam copleșindu-mă va deveni Idee? Un semn puteam primi numai din partea destinului, care în acele clipe mă vedea și mă știa. Unde să-l caut? În firele ierbii? Nu. Ar însemna să consult un destin mic. Și cum stăteam cu nasul în iarbă, am văzut foarte aproape de mine o șopârlă care se uita direct la mine, cu gura deschisă și cu gușa palpitând de căldura zilei de vară. Uite, mi-am zis, ce-ar fi să caut un semn în șopârta asta? De ce-o fi venit ea la mine tocmai acum, și atât de aproape, și nu fuge [...]. Și nimeni nu tulburase cu nimic această dezvăluire secretă, nici un om nu trecuse pe la capătul loturilor, nici un băiat, nici o muiere, iar caii, ca niște zeități protectoare, nu se îndepărtaseră nici ei de micul lor stăpân, care nu se știe ce făcea acolo jos, de stătea atât de îndelung nemișcat...”⁶

Acest tablou reprezintă o oglindă a tuturor scenelor despre destinul povestitorului din întreaga operă a lui Marin Preda, un fel de strângere a tuturor personajelor, care vor să revină la lume creând o religie nouă sau, precum în *Intrusul*, să se justifice pentru eșecul în fața celorlalți, căci personajele sunt convinse că au descoperit secretul lumii în capacitatea de a o privi, în capacitatea de a medita asupra ei.

⁶ *Idem, Marele singuratic*, Editura Cartea Românească, București, 1972, p. 260.

Bibliografie:*Surse*

- [1] Preda, Marin, *Ferestre întunecate*, Editura Tineretului, București, 1956.
- [2] *Idem*, *Îndrăzneala*, Editura Tineretului, București, 1959.
- [3] *Idem*, *Desfășurarea*, Editura Tineretului, București, 1964.
- [4] *Idem*, *Risipitorii*, E.P.L., București, 1962; ed. a II-a în întregime revăzută, E.P.L., București, 1962; ed. a III-a, revăzută, definitivă, E.P.L.; ed. a IV-a revăzută, vol. I – II, *Editura Minerva* București, 1969.
- [5] *Idem*, *Intrusul*, Editura Minerva, București, 1974.
- [6] *Idem*, *Moromeții*; vol. I – II, Editura Cartea Românească, București, 1977.
- [7] *Idem*, *Viața ca o pradă*, Editura Cartea românească, București, 1979.
- [8] *Idem*, *Întâlnirea din pământuri*, Editura Cartea Românească București, 1984.
- [9] *Idem*, *Cel mai iubit dintre pământeni*, Editura Literatura Artistică, Chișinău, 1990.

Referințe:

- [10] ***, Marin Preda, Interpretat de..., Antologie, argument, tabel cronologic de M. Ungheanu, Editura Eminescu, București, 1966.
- [11] Leonte, Liviu, *Prozatori Contemporani*, II, Editura Junimea, Iași, 1989, p. 32–97.
- [12] Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Minerva, București, 1980.
- [13] Mugur, Florin, *Convorbiri cu Marin Preda*, București, Editura Albatros, 1973.
- [14] Popovici, Vasile, *Marin Preda – Timpul dialogului*, București, Editura Cartea Românească, 1983.
- [15] Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I, Editura Cartea Românească, 1974, pp. 266–305.
- [16] Ungheanu, Mihail, *Marin Preda – Vocație și Aspirație*, Editura Eminescu, București, 1973.